

статья также рассматривает особенности рекламного слогана. На примерах сделана попытка дать общую характеристику рекламному слогану и выделить его особенности. Слоган, как и все другие детали рекламы,

играет колоссальную роль в эффективности рекламы. Очень важно воздействие рекламы на внимание покупателей и потребителей.

Литература

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. –М.: «Наука», 1966. –С. 378.
2. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент: Пер. с англ. – СПб.: -Питер: 2000. –С. 896.
3. Льюис Д. Нейромаркетинг в действии. Как проникнуть в мозг покупателя. –М.: Манн, Иванов и Фербер, 2015. –С. 274.
4. Морозова И. Слогая слоганы. –М.: 1998. –С. 148.
5. Уэллс У. Реклама: принципы и практика: Пер. с англ. / У. Уэллс, Дж. Бернет, С. Мориарти. – СПб.: -Питер: 2001. –С. 736.

РЕЗЮМЕ. Ушбу мақолада реклама, реклама шиори ва уларнинг хусусиятларини таъкидлаш масаласини кўриб чиқишга бағишланган. Рекламага кенг таъриф берилган. Мақолада рекламанинг ўзига хос хусусиятларини, реклама матнининг ижодий жиҳатини ўйғунлаштиришга ҳаракат қилинади, реклама шиорининг тили ва таркибий қисмларига, эътибор берилди, бу рекламанинг ифодалилигини ва ўзига хослигига сезаларли таъсир қилади. Ҳар хил реклама турлари ва уларнинг хусусиятлари қисқача умумлаштирилади. Рекламани лойihalаш ва яратиш асослари унинг самарадорлигини назарда тутди ва ушбу мақолада реклама бизнесининг самарадорлигини ошириш омиллари ҳақида сўз боради.

РЕЗЮМЕ. Данная статья посвящается рассмотрению вопроса рекламы, рекламного слогана и выделению их особенностей. Приводится широкое определение рекламы. В статье делается попытка совокупить специфические черты рекламы, творческий аспект рекламного текста, уделяется внимание языку и компонентам рекламного слогана, которые существенно влияют на выразительность и оригинальность рекламы. Кратко суммируются различные виды рекламы и их особенности. Основы разработки и создания рекламы предполагают её эффективность, и в этой статье упоминаются факторы эффективности рекламного дела.

SUMMARY. This article is devoted to the consideration of the issue of advertising, advertising slogan and highlighting their features. A broad definition of advertising is given. The article attempts to combine the specific features of advertising, the creative aspect of the advertising text, pays attention to the language and components of the advertising slogan, which significantly affect the expressiveness and originality of advertising. The various types of advertising and their features are briefly summarized. The basics of designing and creating advertising assume its effectiveness, and this article mentions the factors for the effectiveness of the advertising business. Since advertising includes not only information, but also a creative approach, it is important to consider all aspects of this issue.

PEDAGOGIK DIZAYN MODELLARI O'QITUVCHINING INNOVATSION PEDAGOGIK FAOLIYATINING TARKIBIY QISMI SIFATIDA

R.K.Atamuratov – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent*
Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Tayanch so'zlar: pedagogik dizayn, pedagogik dizayn modellari, ADDIE modeli, SAM modeli, ALD modeli, Backward modeli.

Ключевые слова: педагогический дизайн, модели педагогического дизайна, модель ADDIE, модель SAM, модель ALD, модель Backward.

Key words: instructional design, instructional design models, ADDIE model, SAM model, ALD model, Backward model.

Dunyoda ta'lim jarayonini takomillashtirish tashabbusi bilan amalga oshirilayotgan va hayotga tadbir qilinayotgan g'oyalar, yangilanishlar hamda islohotlar ta'lim tizimida tub burilish jarayonini boshlab berdi. Ta'lim sifatini oshirish har bir davlat taraqqiyotining yagona to'g'ri yo'li ekanini, ushbu sohada boshlangan islohotlarni davom ettirishimiz, ta'lim yoshlarning zamonaviy, raqobatdosh kasblarni egallashi uchun muvaffaqiyat kaliti ekanligi, har qanday ta'limiy yuqori natijaga yo'naltirilgan bo'lishiga erishish lozim. Bu, o'z navbatida, ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ularning didaktik asoslarini o'rganib, innovatsion usullarni to'g'ri tanlash, ta'lim oluvchilarning ijodiy qobiliyatini, kreativ va kognitiv fikrlashini inobatga olgan holda pedagogik dizayn model-laridan samarali foydalanish yordamida takomillashtirish va amaliyotga joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Raqamli texnologiyalar kun sayin rivojlanib borayotgan raqamli transformatsiya davrida ta'lim sohasining o'quv jarayonini pedagogik loyihalashtirish, ta'limiy ko'nikmalarni shakllantirish, raqamli texnologiyalar yordamida ta'lim berish tajribasini yaxshilash, innovatsion pedagogik yondashuv va g'ibrid ta'lim metodlaridan foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu sababdan, o'qitish jarayonini tashkil etish, shu jumladan, o'quv materiallarini bayon etishni takomillashtirish tamoyillariga ma'lum o'zgartirishlar kiritish zarur bo'ladi. Bunda ta'lim jarayoniga pedagogik dizayn modellarini joriy etish va ulardan foydalanish maqsadga erishishdagi eng samarali yo'llardan biri hisoblanadi.

Ta'lim jarayoni kontekstida pedagogik dizayn tushunchasi so'nggi vaqtlarda ko'p tilga olinmoqda. Bu atama ingliz tilidan olingan bo'lib "Instructional design" "Pedagogik dizayn" yoki "pedagogik loyihalash" degan ma'noni bildiradi.

Pedagogik dizayn (ID – *Instructional Design*) - bu o'quv maqsadlari va ehtiyojlarini tahlil qilish, o'quv faoliyati, materiallar va baholash strategiyalarini tizimli ishlab chiqish hamda ta'lim oluvchilarning belgilangan ta'lim natijalariga erishishini ta'minlash jarayoni.

Ko'pchilik tadqiqotchilar bu tushunchani yangi muhitda ishlashni davom ettirish uchun muhim ko'nikmalar, onlavn ta'limni tashkil etish bo'yicha harakatlar to'plami deb tushinishsa [4], ba'zilar esa kasbiv yetuklikka erishish va daromadlarini oshirish imkoniyati [2], ta'lim muhitini o'rganadigan va eng ko'p uchraydigan holatlar uchun umumiy qoidalarni ishlab chiqishga qaratilgan ilmiy soha [5], ta'lim mazmuni va strategiyalarini ishlab chiqish hamda samaradorligini oshirish vositasi [3], shuningdek, pedagogik tizimni qurish, muammolarni tahlil qilish deb bilishadi.

Ussainova va Bashkin tadqiqotlarida "Pedagogik dizayn - texnologiya va ta'limning birlashuvi bo'lib, ta'lim beruvchining eng katta vazifasi bu ikki tushuncha o'rtasida "ko'priki"ni qura olishdir" [1] deb ta'rif bergan.

Ilmiy adabiyotlar tahlil qilish orqali pedagogik dizaynga o'z mualliflik ta'rifimizni beradigan bo'lsak "Pedagogik dizayn bu samarali o'rganishga yordam beradigan o'quv materiallari va tajribalarini loyihalashning tizimli va ijodiy jarayonidir".

Pedagogik dizaynni loyihalashtirishda ta'lim beruvchi biror-bir grafik muharrirlarda ishlay olish ko'nikmasiga (chizish, bo'yash yoki tahrirlash) ega bo'lishlari shart emas. O'z faoliyati bilan ta'lim oluvchilarni ta'lim jarayoniga jalb qilish, o'quv materialni aniq va malakali taqdim etish, shuningdek, ularning faoliyati samaradorligini baholash kerak bo'ladi. Buning uchun pedagog-dizayner, odatda, quyidagi muammolarni hal qiladi:

1. Maqsadli auditoriya ehtiyojlarini aniqlashtiradi. Bunda axborotga bo'lgan ehtiyoj va idrok eta olish

xususiyatlarini inobatga olgan holda materiallarni tahlil qiladi va tizimlashtiradi hamda kutilayotgan natijalar bilan bog'liq bo'lishini nazorat qiladi.

2. Ta'lim (yoki kurs) maqsadlarini belgilaydi va ularni aniq maqsadlar orqali rivojlantiradi.

3. Tomoshabinlar va maqsadlarga mos keladigan o'quv materiallarini tanlaydi / tuzadi va ularni eng samarali taqdimot uchun loyihalashtiradi.

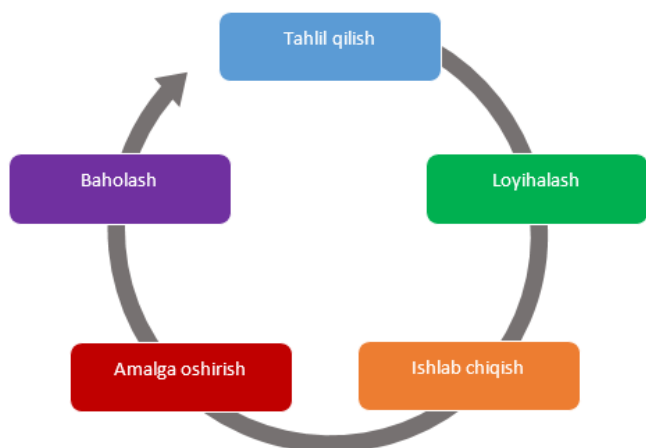
4. Natijalarni baholash tizimini ishlab chiqadi.

Pedagogik dizayn ilmiy yo'nalish va amaliy intizom sifatida doimiy ravishda yangi ishlanmalar bilan yangilanadi. Ular tahlil qilinadi, tizimlashtiriladi va tayyor modellarga jamlanadi. Pedagogik dizayn modellari, ayniqsa raqamli ta'lim muhiti kontekstida samarali ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda nazorat qiluvchi muhim asoslardir. Ushbu modellar samarali, ta'sirchan o'quv kontent tuzishga yordam berish bilan birga, talabalarning motivlarini oshiradi, ta'lim tajribasining mazmunli va individual ehtiyojlarga mos kelishini ta'minlaydi.

Keling, ulardan eng mashhurini ko'rib chiqaylik.

ADDIE modeli. ADDIE besh bosqichli jarayon bo'lib, samarali o'quv materialini yaratish bo'yicha ko'rsatmalar beradi. Bu Analysis (tahlil qilish), Design (loyihalash), Development (ishlab chiqish), Implementation (amalga oshirish) va Evaluation (baholash) degan ma'noni anglatadi. Bu model ko'proq mehnat talab qiladigan jarayon bo'lishiga qaramay, natijasi birinchi marotaba bajarishda ko'rinadigan to'g'ri ketma-ket bosqichli sikllari jarayondir. ADDIE modeli ta'lim va o'quv dasturlarini yaratish jarayonini boshqarish uchun foydalaniladigan tizimli pedagogik dizayn asosidir. Bu takrorlanuvchi jarayon o'quvchilar ehtiyojlarini tahlil qilishdan boshlanadi, so'ngra o'quv yondashuvini loyihalash, mazmunni ishlab chiqish, yechimni amalga oshirish va uning samaradorligini baholashdan iborat bo'ladi. ADDIE modeli o'quv tajribalarini yaratishni shu tarzda tuzib, o'quv dasturlari samarali, haqiqiy hamda ta'lim muassasi va ta'lim oluvchilar maqsadlariga mos kelishini ta'minlaydi.

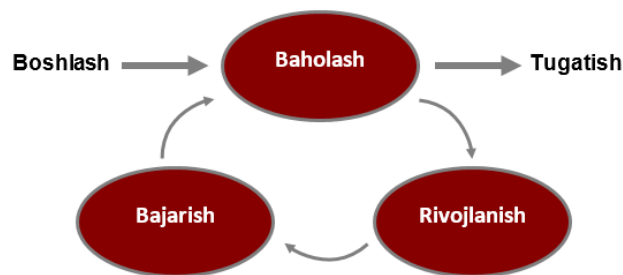
Bu model bo'yicha sodda misol keltiradigan bo'lsak, tasavvur qiling, siz bino qurmoqchisiz. **Tahlil** bosqichida siz qanday bino qurish kerakligini va uni barpo etishda qanday materiallar kerakligini aniqlaysiz. **Loyihalash** bosqichida siz chizmalar yaratasiz va xonalar soni hamda joylashuvining tartibini rejalashtirasiz. **Ishlab chiqish** qurilish jarayoni boshlanganida, **amalga oshirish** esa yangi uyingizga birinchi marta eshikni ochganingiz, va nihoyat, **baholash** bosqichida siz uyda yashayotganingizda va biror narsani sozlash yoki qo'shish vaqti kelganiga qaror qilganingizga o'xshatish mumkin (1-rasm).

1-rasm. ADDIE pedagoqik dizayn modelining tarkibiy tuzilmasi

SAM modeli. SAM (Successive Approximation Model) - ketma-ket yaqinlashish modeli foydalanuvchilarni bitta mukammal yechimga bog'lanib qolmasdan ko'proq fikr-mulohaza yuritish va tezkor tuzatishlar kiritishga undaydi. Bu model murakkab obyektlarni oddiyroq, ammo o'xshash narsalar bilan almashtirish orqali miqdoriy va sifat xususiyatlarini o'rganish usuli hamdir. Yaqinlashish deganda, murakkab nazariy materialni maqsadli auditoriyaning amaliy ehtiyojlari va imkoniyatlariga mos keladigan qilib soddalashtirish tushuniladi. ADDIE modeli ketma-ket bosqichli jarayonlar orqali tashkil etilsa, SAM modeli esa buning aksi, ya'ni rivojlanish davriy bo'ladi. SAM modeli uch bosqichdan iborat iterative (takrorlanuvchi) sikllarni o'z ichiga oladi: *tahlil, dizayn va rivojlanish*.

Pedagog zaruriy bilimlar to'plami asosida o'quv kurs prototipini yaratadi va uni darhol sinovdan o'tkazadi. Har bir yangi o'quv guruhi (sinf yoki kurs) o'quv kursni tugatgandan so'ng aniqlangan kamchiliklarga tuzatishlar kiritadi. Natijada maqsadli auditoriya ehtiyojlariga eng mos keladigan kontentga tez muddatda erishish imkonini beradi. Iterativ rivojlanish uch bosqichli takroriy tsikllar orqali amalga oshiriladi. Bular: *rivojlanish; bajarish va baholash*. Iterativ rivojlanishning ushbu kichik bosqichida aqliy hujum va qo'shimcha dizayn uchun boshlang'ich bosqichga qaytish mumkin. Kurs maqbul darajaga yetganda, alfa va beta versiyalari ishga tushiriladi. Barcha versiyalar yuqori darajada baholansa, jarayon to'liq yakunlanadi (2-rasm).

2-rasm. SAM pedagoqik dizayn modelining tarkibiy tuzilmasi

Bu model bo'yicha sodda misol keltiradigan bo'lsak, bu model yangi taom tayyorlash jarayoniga o'xshaydi. **Tayyorgarlik** bosqichida kerakli mahsulotlar tanlanadi. **Loyihalash** bosqichida bu turli xil ta'm kombinatsiyalari bilan tajriba o'tkazish tushuniladi. **Iterativ rivojlanish** bosqichida taomni qayta tayyorlash, taom retseptni yaxshilash uchun bir qator sinovlar o'tkazish va oldingi xatolar yo'l qo'ymaslik. So'nggi bosqich **harakat xaritasida** boshqalar mustaqil taom tayyorlashda foydalana olishi uchun mukammal retsept yoziladi.

ALD modeli. ALD modeli (Agile Learning Design) moslashuvchan ta'lim dizayni hisoblanib, raqamli ta'lim uchun samarali natijani kafolatlaydigan har bir dars rejasi uchun moslashuvchan bo'ladi. Bu modelning maqsadi moslashuvchan tamoyillarni joriy etish natijasi sifatida ta'lim oluvchilarni o'quv jarayonida samarali faolligini tashkil etish orqali va yanada jozibali, natijaviy ta'lim modelini qurishdir.

Agile so'zi inglizcha so'zlar lug'atida (epchil, moslashuvchan) bo'lishiga qaramay qisqartma so'z hisoblanadi. To'liq holatda esa:

Align – maqsadni aniqlash va unga kirishish;

Get set – jarayon uchun kerakli rejani tuzish;

Iterate – rejaga muvofiq maqsadga erishish uchun takroriy amalga oshirish;

